

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

İkinci Dünya Savaşı Döneminde Halkevlerinin Halk Eğitimi Üzerindeki Etkileri
The Effect of People's Houses on Public Education During the Second World War

Derya AKIN

Dr., MEB

deryaakinlar@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-4085-5962

Öz: Atatürk ile başlayan devrim hareketleri özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın etkisini sürdürdüğü dönem içerisinde de devam etmiştir. Devrimin sosyal ve kültürel örgütlenmeye ihtiyacını gidermek, devrimleri halka ulaştırmak ve Atatürk ilkeleri doğrultusunda bütünleşmeyi sağlamak için kurulan halkevleri, İkinci Dünya Savaşı döneminde oldukça önemli bir işleve sahip olmuştur. Bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı döneminde ülkemizde yaşanan ekonomik ve toplumsal sıkıntılarının gölgesinde halkevlerinin halk eğitimi üzerindeki etkileri ve yürütülen faaliyetler; birinci elden kaynaklar, dönemin süreli yayınları ve kaynak eserler taranarak ortaya konulmuştur. Halkevlerinin İkinci Dünya Savaşı döneminin tüm olumsuzluklarına rağmen halkın eğitiminde ve sosyal ve kültürel gelişiminde etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, halkevleri, halk eğitimi, kültür.

Abstract. Revolutionary actions which were started by Atatürk continued during the period when the World War II was effective. Community centers which were established in order to meet social and cultural organization needs of revolution, public availability and integration through Atatürk' principles had a key function in World War II era. This study explains the impact of community centers on public education in the shadow of economic and public problems of World War II. First hand resources, periodicals and reference studies are reviewed. It is seen that community centers had impact on social and cultural development of people in spite of all the negativities of the World War II period.

Keywords: World War II, people's houses, public education, culture.

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı döneminde Türk kültür yaşamının önemli kurumlarından birisi olan halkevleri, savaş yılları içinde aralıksız faaliyet göstererek halk eğitimi üzerinde etkin bir rol oynamıştır. Bu araştırmanın amacı, İkinci Dünya Savaşı döneminde halkevlerinin çalışmalarını ve halk eğitimi üzerindeki etkilerini tarihi belgeler ışığında savaş koşulları içinde incelemektir. "İkinci Dünya Savaşı Döneminde Halkevlerinin Halk Eğitimi Üzerindeki Etkileri" isimli bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, veri tekniği olarak ise "belge tarama" tekniği kullanılmıştır. Belge tarama tekniği ile kütüphaneler, arşivler, birinci elden kaynaklar, kaynak eserlerin toplanması esas alınmıştır (Karasar, 2020: 229). İkinci Dünya Savaşı döneminde halk eğitimi üzerinde etkili olan halkevlerinin faaliyetlerini ortaya koymak için Cumhuriyet Arşivi belgeleri, Cumhuriyet Halk Partisi Kurultay Zabıtları, CHF Halkevleri Talimatnamesi, halkevlerinin faaliyet raporları incelenirken dönemin atmosferini yansıtmak

Geliş Tarihi:23.09.2021

Kabul Tarihi:07.12.2022

Yayın Tarihi:31.12.2022

Atıf: Akın, D. (2022). İkinci dünya savaşı döneminde halkevlerinin halk eğitimi üzerindeki etkileri.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(3), 1072-1086. Doi:

10.33437/ksusbd.999698

için süreli yayınlar olan gazetelerden (Ulus, Cumhuriyet, Akşam, Anadolu) ve bu konuda yazılmış kaynak eserlerden yararlanılmıştır.

Halkevlerinin kökeni düşünce ve uygulama olarak Türk Ocaklarına kadar uzanmaktadır. Türk Ocakları, 1913 yılından sonra etkin bir dil ve dünya görüşünü oluşturan kurumlar haline gelmişlerdir. Türk Ocakları faaliyetlerine Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Ankara Halkevi olarak bilinen yapı ilk olarak Türk Ocağı binası olarak inşa edilmiştir. Halkevlerinin açılması ile Türk Ocakları kapatılarak varlıkları halkevlerine devredilmiştir (Çavdar, 1983: 878-879).

Türk kültür yaşamında önemli bir yere sahip olan halkevleri, halkın eğitiminde önemli adımlardan biri olmuştur. Yapılan inkılapları benimsetmek ve yaygınlaşmasını sağlamak amacı ile kurulan halkevleri 19 Şubat 1932 tarihinde on dört ayrı yerde açılmıştır. Açılış töreninde Cumhuriyet Halk Partisi Umumi Kâtibi Recep Peker tarafından verilen nutukta halkevlerinin amaçlarını "bilinçli, birbirini anlayan, kaynaşmış bir toplum yaratmak ve bütün vatandaşları ortak bir halk eğitimi ile geleceğe hazırlamak" olarak belirtmiştir (Torun, 2006: 108). Cumhuriyet gazetesinin 20 Şubat 1932 tarihli yayınında "İlk merhalede düşmanı, ikincisinde Sevr'i, üçüncüsünde taassubu yıkan ve dördüncü merhalede Cumhuriyeti kuran Gazi nesli dün kendi evini açtı" başlığı ile verilen haberde halkevlerinin inkılapları benimsetme ve toplumsal kalkınma üzerindeki etkisine vurgu yapılmıştır (Cumhuriyet, 20 Şubat 1932: 1).

HALKEVLERİNİN DOĞUŞU

CHF Halkevleri Talimatnamesinde "Fırkamız Türk milletini medeniyet safhasında layık olduğu mevkie, yani en yüksek mertebeye çıkaracağı davasıdır" denilerek Halkevlerinin halk eğitimi üzerinde Türk milletini en yüksek seviyeye ulaştıracak kurum olarak kurulduğu vurgulanmıştır. CHP programının temel prensipleri doğrultusunda "kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesi, milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesi" amacı ile halkevleri oluşturulmuştur. Halkevlerinin gayesi, bu uğurda çalışacak mefkûreci (idealist) vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar yetiştirmektir (C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 5). Halkevleri her vatandaşın kendi tercih edeceği bir faaliyet alanı bulması amacı ile dokuz farklı şubeden oluşmuştur. Bu şubeler şunlardır (C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 6; Arıkan, 1999: 272);

- 1-Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi
- 2-Güzel Sanatlar Şubesi
- 3-Temsil Şubesi
- 4-Spor Şubesi
- 5-İçtimai (Sosyal) Yardım Şubesi
- 6- Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi
- 7-Kütüphane ve Neşriyat Şubesi
- 8-Köycüler Şubesi
- 9-Müze ve Sergi Şubesi

Reşit Galip tarafından halkevlerinin açılış günü konuşmasında "Türklerde eski zamanlardan beri dokuz sayısı kutlu bilinir. Bizim şubelerimizin sayısı da tesadüf eseri dokuz oldu" şeklinde bir değerlendirmede bulunulmuştur (Çavdar, 1983: 880). Halkevleri, halkın eğitimi için okuldan sonra en önemli eğitim kurumu olup Türk eğitim tarihinde Türk halkının kültürel gelişiminde önemli rol oynamıştır. Halkevleri sadece CHP üyelerinin gittiği kurumlar olmayıp halkevlerinin kapılarının kayıtlı olsun olmasın bütün vatandaşlara açık¹ olduğu belirtilmiştir.

¹ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi (1932), Halkevlerine Kimler girer? Halkevleri, kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir. Bu itibarla halkevlerinin kapıları, fırkaya kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açıktır.

CHP'nin kültür organı olarak kurulmuş olan halkevleri halkın aydınlanmasına katkı sağlamak, halkçılık ilkesini uygulamaya koymak ve Cumhuriyetin iktidar kadrosunun beklediği üzere demokratik değerlere sahip vatandaşlar yetiştirmek isteği ile çalışmalarına başlamış ve Atatürk tarafından "sosyal ve kültürel devrimlerin aracı" olarak kabul edilmiştir (Malkoç, 2010: 5). Halkevlerinin 19 Şubat 1933 tarihindeki birinci yıl dönümünde İsmet Paşa'nın Ankara Halkevi'nde verdiği söylevinde halkevlerinin amacının ilimi ve fenni yaymak ve güzel sanatları her kesimine yayarak öğretmek olduğu belirtilmiştir (Turan, 2002: 43-44).

...Cumhuriyet Halk Partisinin Halkevleri vasıtasıyla memleket içinde takip ettiği kültür politikası, bu vasıta ile ilim ve fenni, güzel sanatları yaymak, bu memleketin siyaseti, iktisadi hakkında en yeni en doğru malumatı ortaya dökmektir. İlim ve fen noktai nazarında halkevleri, muhitlerinin okumuş, bilen, öğretmesini sevenlerin çalışması için idealini müessir kılması için hazır bir vasıtaadır. Halkevleri güzel sanatlar için memleketin en derin alakasını uyandırmayı ve güzel sanatlara olan muhabbeti milletin içinde her tabakaya, her vesile ile yayıp öğretmeyi maksatlarımızın başında sayıyoruz. Cemiyetimiz ilim ve fenne istinat eden (dayanan), güzel sanatlara meclup olan (tutkun) milliyetçi, ilerleyici bir cemiyettir. Böyle olmalıdır. İlim ve fen kadar, güzel sanatları cemiyet içinde birinci itibar derecesinde göstermek, tatbik etmek halkevlerinin başlıca vazifelerinden birisidir.

İsmet Paşa 19 Şubat 1933 tarihinde halkevlerinin birinci yıl dönümünde halkevlerinin Cumhuriyet Halk Partisi'nin prensiplerini anlatmak ve bunların memlekette nasıl uygulandığını halkımıza söylemek için başlı başına bir merkez olduğunu ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin cumhuriyetçi, milliyetçi, inkılapçı, lâik, devletçi, halkçı politikasının bu memleketin gelişimine ve emniyeti temin eden, geleceğine temin edecek yüksek bir program olduğuna samimi olarak inanmış bulunan Türk inkılâpçıların, Türk gençlerinin halkevlerine iştirak ettiğini belirterek her Halkevinin kurtuluş savaşı gibi yalnız maneviyata dayanan bir kültür savaşının ürünü olduğunu vurgulamıştır (TBMM, Halkevleri, 1932-1935: 8-9).

Halkevlerinin dil, edebiyat ve tarih şubelerinde halkın genel bilgisini yükseltmek için konferanslar düzenlenerek Cumhuriyet ve inkılapların kökleşmesi, memleket sevgisi ve vatandaşlık sorumluluğunun yükseltilmesi amaçlanmıştır. Dil, edebiyat ve tarih şubesinde Türk kültürünün gelenek ve görenekleri, atasözleri, maniler araştırılıp toplanarak milli ananelerimiz ve adetlerimiz araştırılmıştır. Halkevlerinin güzel sanatlar şubesi ise, musiki, resim, heykeltıraşlık, mimarlık sahalarında sanatçıları bir araya toplayarak müsamere programları tertip etmeyi amaçlamıştır. Bütün halkın milli marşları öğrenmesine yardım etmek, halkın hep birlikte milli marşlarımızı söylemesini sağlamak da güzel sanatlar şubesinin başta gelen görevleri arasında kabul edilmiştir. Temsil şubesi, temsil sanatına ilgi duyan kadın ve erkek üyelerden oluşmakta olup hazırlanan piyeslerin gösterimi yapılmıştır. Spor Şubesi, Türk gençliğinin beden ve spora sevgi ve alakasını artırmayı amaçlayarak sporu ve sporcuları desteklemiştir. İçtimai Yardım Şubeleri ise, ihtiyaç sahibi insanlara, kadınlara, çocuklara, bakıma muhtaç insanlara yardım amacını gütmüştür. Ayrıca bu şube kimsesiz mektep çocuklarının giyim, beslenme, barınma ve bakımları ile bilhassa alakadar olmayı amaçlamıştır. Halk dershaneleri ve kursları ile okuma ve yazma oranını artırmak için Halkevinde kurslar planlanmıştır. Açılan kurslar ile okutup yazdırmanın dışında yabancı dil eğitimi ve fen bilgisi eğitimi vermek, sanat öğretmek, üyeleri hayatta üretken hale getirecek "amelî hayat bilgileri talim etmek" amaçlanmıştır. Kütüphane ve neşriyat şubesinde kütüphanelerin açılması ve okuma odaları ile halkın kültür seviyesini attırmak için çalışma yapılmıştır. Özellikle halkevlerinin bulunduğu yerde bir kütüphane ve okuma odasının bulunması tesis şartları arasında yer almıştır. Köycüler şubesinin esas amacı ise, "köylülerin sıhhi, medeni, inkişaf (gelişme) ve tekâmülüne, köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve tesanüt (dayanışma) kuvvetlenmesine çalışmaktır". Bu amaçla açılacak kurslar ile köylü halkın okuma yazmasını sağlamak, köylerde sosyal yardıma muhtaç vatandaşlara yardım etmek, köycüler şubesinin diğer amaçları arasında yer almıştır. Müze ve sergi şubesi ile güzel sanatları ve ulusal kültürümüzü zenginleştirmek amacı ile çalışmalar yapılmış, sanat eserlerinin korunması amaçlanmıştır (C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 10-21).

Halkevleri, halk dershaneleri, kurslar, kitaplıklar, köycülük, dil ve yazım, tarih, müzik, sosyal yardımlaşma, spor ve güzel sanatlar konusunda birçok etkinlik göstererek halk eğitimine katkı sağlamışlardır. Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip Dönemi'nde 1933 yılında yürürlüğe giren 2287 sayılı *Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü ve Görevleri* başlıklı kanun ile Halkevlerinin yürüttüğü etkinlikler

İlköğretim Genel Müdürlüğüne devredilerek İlköğretim Dairesi içinde "Halk Eğitimi" şubesi kurulmuştur (Güven, 2018: 346; Binbaşıoğlu, 2014: 522).

Halkevleri, gerçek bir sivil merkez olarak düşünülerek özgün halk eğitimi modeli meydana getirilmiştir. 1932-1951 yılları arasında hizmet veren halkevleri, Cumhuriyet tarihinde iz bırakan etkin bir kurum olarak döneme damgasını vurmuştur. Tek parti rejiminin doğal sonucu olarak kurulan halkevleri, CHP'ye bağlı kuruluşlar olsalar da kamu hizmetleri de görerek devletin bazı hizmetlerine yardımcı olmuşlardır. 1932 yılında hizmete giren halkevleri 1933 yılında çeşitli il ve ilçelerde açılmıştır (Katoğlu, 2018: 434-435). 1933 yılında geçen iki yıl içinde halkevleri ile yaratılmak istenen canlılık sayısal olarak da kendisini göstermiştir. 1933 yılında halkevlerinde toplam 1.663 toplantı yapılmış ve bu toplantılara 500.569 kişi katılmıştır. Aynı yıl içerisinde 915 konferans, 373 konser verilirken 511 temsil sergilenmiş ve bu faaliyetlere 478.837 vatandaş iştirak etmiştir. Kütüphanelerde kitap sayıları altı bini geçerken kitaplıklardan yararlananlar ise yüz elli binlere ulaşmıştır (Çelen, 1990: 119).

CHP Genel Sekreterliği tarafından vali ve CHP Başkanlığına 4 Şubat 1937 tarihinde gönderilen yazıda rejimin ve ana prensiplerimizin halk tarafından benimsenmesi için yapılan işlerin halk tarafından memnuniyet ve iştirak ile karşılanmasının temel hedeflerden birisi olması gerektiği belirtilmiştir. Halkın kültür seviyesini artırmak ve Türk milletini layık olduğu seviyeye yükseltmek için daha gayretli olunması gerektiği vurgulanmıştır. "*Partimizin kültür müesseseleri olan Halkevlerinin kendilerine çizilen yollarda hızlı ve verimli ilerlemesini her zaman kolaylaştırmak gözden geçirmek, teşvik ve müzaheret (destekleme) geciktirmeden göstermek lazımdır*" denilerek halkevleri için gerekli bütün desteklerin yapılması istenmiştir. Bahsi geçen yazıda halkevlerinin büyük amaç yolunda ve metotlarla harekete geçmedikçe vazifesinin gerçekleşemeyeceği belirtilmiş ve "*Halkevlerinin halka müspet bilgiyi yayma genç istidatları (yetenek) bulup meydana çıkarıp ülkü hizmetine çağırma işlerinde parti teşkilatımız her zaman ve her suretle müzahir (yardımcı) olmalıdır*" denilmiştir (BCA, 490.01/3.15.12).

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE HALKEVLERİ VE HALK

Eğitimi

Türk Ocaklarının yerini almak üzere kurulan halkevlerinin amacı, Recep Peker, Reşit Galip ve İsmet İnönü'nün verdiği söylev ve demeçler doğrultusunda şu şekilde belirtilmiştir (Çavdar, 1983: 880);

- 1-Ulusu, bilinçli, birbirini anlayan, birbirini seven, aynı ideale bağlı halk kitlesi halinde örgütlemek
- 2- Kültür, ülkü, amaç ve düşünce birliğini güçlendirerek bir toplum olmayı sağlamak
- 3-Ulusal birliği oluşturan, milli ruhu biçimlendiren ve kuvvetlendiren kültür öğelerini ortaya çıkarıp geliştirmek
- 4- Köylü ile kentli, köylü ile aydın zümreler arasındaki ilişkileri düzenleyip artıracak köycülük çalışmalarının yapılması
- 5- Cumhuriyet Halk Fırkasının ilkelerini ve bu ilkelerin ülke düzeyinde nasıl uygulandığını anlatmak için kullanılan bir merkez olması

Bu amaçlar doğrultusunda çalışmalarını sürdüren halkevlerinin altıncı yıl dönümü olan 19 Şubat 1938 tarihinde halkevlerinin sayısı 209'a ulaşmıştır. Halkevleri aracılığı ile 3.056 konferans, 1.164 konser, 1.549 temsil, 179 sergi faaliyetleri gerçekleştirilerek bu faaliyetlere 7 milyona yakın vatandaş katılmıştır. Halkevlerinin altıncı yıl dönümünde CHP Genel Sekteri ve İç İşleri Bakanı Şükür Kaya tarafından halkevlerinin Atatürk inkılapları ve ilkelerinin toplum içinde yayılmasını sağlamak amacı ile kurulduğu belirtilmiş ve halkevlerinin yapılan inkılapların kültür kurumu olduğu vurgulanmıştır (Ulus, 19 Şubat 1938: 1; Yiğit, 1992: 69-70).

19 Şubat 1939 tarihinde halkevlerinin açılış yıl dönümünde o gün açılanlar ile birlikte halkevlerinin sayısı artarak 367'ye ulaşmıştır. Halkevlerinin faaliyetleri dönemin iktidarı tarafından üzerinde durulan önemli konulardan birisi olmuştur. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü halkevlerinin açılışı ile ilgili olarak şu demeçte bulunmuştur (Akşam, 19 Şubat 1939: 1);

"Halkevi, yeni hayatının başlı başına bir unsuru, başlı başına bir remzidir. Yeni nesil açık havada, spor meydanında ve Halkevinde toplanıyor. Ancak böyle bir nesildir ki, beden kuvveti, fikir kuvveti, iman kuvveti ile yeni Türkiye'nin istikbalini kuruyor, yeni zamanın bütün sert dileklerine cevap vermeye hazırlanıyor.

Halkevlerinin yedinci yıl dönümünde Başvekil Refik Saydam tarafından verilen nutuk ile 158 halkevi açılmıştır. Halkevi bayramını kutlamak üzere Ankara Halkevi'nin salonunda halkevlerinin o ana kadar yayınladıkları kitap, broşür, mecmualar, sergi ve grafikler ile halkevlerinin çalışmaları gösterilmiştir (Ulus, 19 Şubat 1939: 7).

29 Mayıs 1939 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Beşinci Büyük Kurultayı toplanmıştır. Kurultay öncesinde Başvekil Refik Saydam tarafından radyoda bir nutuk verilerek "*CHP'nin hedefinin millet ve memleketi maddi ve manevi bakımdan doğruluğa iyiye ve güzelliğe kavuşturmadır. Büyük kurultayın bu seferki toplantısında başaracağı işlerin özü budur*" denilmiştir (Cumhuriyet, 29 Mayıs 1939: 9). 29 Mayıs 1939 tarihinde toplanan CHP'nin Beşinci Büyük Kurultayı'nda Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, parti teşkilatının ve halkevlerinin vatanın siyasi, kültürel ve içtimai gelişiminde verimli çalışmasını teşvik ettiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda CHP'nin Büyük Kurultayı'nda halkevlerinin yanı sıra halkodalarının açılması kararı alınmıştır. Halk terbiyesi için klasik okul eğitiminin dışında halk kitlesinin kültür seviyesini yükseltmek, inkılapları benimsetmek, CHP'nin temel prensipleri doğrultusunda vatandaşları bir araya getiren halkevlerinin çalışma imkânının olmadığı yerlerde halkodalarının kurulması uygun görülmüştür (CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları 1939: 29-30). Büyük Kurultay'da Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, klasik okul terbiyesinin dışında yeni Türkiye'nin ilerlemesine katkı sağlayan halk terbiyesi vermeyi de önemli gördüğünü belirterek bu hizmet için halkevleri ve halkodalarının devlet tarafından oldukça önemli kültür kurumları olduğuna dikkati çekmiştir (CHP Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları, 1939: 100).

Bir yerde halkevi açılabilmesi için en az üç şubenin açılması şartı aranmıştır. Büyükşehir ve kasabalardan daha küçük yerlere ve köylere doğru gidildikçe halkevleri teşkilât ve çalışma talimatnamelerinin aradığı şartların daraldığı görülmüştür. Halkevi teşkilâtı ile ulaşılamayan bu yerlerde ihtiyacı karşılamak amacı ile halkodaları oluşturulmuştur. Millî kültür idealini, halk terbiyesi dâvasını gerçekleştirmek amacı ile millî teşkilatçılığı ve halkodalarını yaratan Cumhuriyet Halk Partisi, bu kurumlar sayesinde köylere kadar erişmiştir. Özellikle küçük kasabalar, bilhassa okulu olan köyler, halkodaları açılması için göze çarpan merkezler olmuştur. 1940 ve 1941 yıllarında yurdun 198 bucağında halkodaları açılmıştır (TBMM, C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları (1932-1942), 1942: 17).

CHP Beşinci Büyük Kurultayı'nda alınan karar ile açılan halkodaları için talimatname hazırlanmış ve CHP Umumi İdare Heyetince kabul edilmiştir. Halkodaları Talimatnamesi'ne göre, "*Halkodaları, Halkevleri gibi, CHP'nin Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve İnkılapçılık prensipleri içinde çalışan kurumlardır*" ve Halkodaları partiye üye olmaksızın bütün vatandaşlara açıktır. Halkodaları, halkevlerinin açılma imkânı bulunmadığı yerlerde en az elli üyenin katılımı ile bir toplantı salonu ve okuma odasının bulunması ve halkodalarını idare edecek yıllık bir bütçenin olması şartı ile açılabilmiştir (BCA, 490.10.0/1063.1080.1). Halkodalarının açılması ve yönetimi CHP Umumi İdare Heyeti'nin yetkisinde olup bina, tesisat ve mali imkân sağlanması ise partinin il, kaza veya ocak idare heyetlerinin sorumluluğuna bırakılmıştır. Halkodalarının açılması için en son kararı ise CHP Umumi İdare Heyeti vermiştir. (Koçak, 2017: 104).

1940 yılında halkodalarının sayıları 141, aza sayısı 13.909 olup faydalananlar ise 645.720'yi bulmuştur. 1940 yılı içinde halk eğitimine katkı sağlamak amacı ile 1.264 konferans, 3.243 konuşma, 145 aile toplantısı yapılmış ve 27 sergi açılmıştır. Halkodalarında kitap sayısı ise 16.120 olup bu kitaplardan 96.017 kişi yararlanmıştır. Temsil şubesinin katkıları ile 419 kukla karagöz gösterisi yapılmıştır (TBMM, C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları (1932-1942), 1942: 47).

Köy ve kasabalarda halkevi ihtiyacını karşılamak amacı ile kurulan halkodalarının sayısı 1950 yılına kadar 3.500'e ulaşmıştır. Halkodaları daha çok kırsal alanlarda ve nüfusun seyrek olduğu yerlerde açılarak faaliyet göstermiştir (Çavdar, 1983: 882; Koçak, 2017: 105).1940 yılı halkevlerinde yürütülen çalışmalar için önemli bir aşama gösterilen yıl olmuştur. Aynı yıl içinde CHP'nin toplantılarında halkevlerinin çalışmaları yeniden değerlendirilerek yeni bir çalışma talimatnamesi oluşturulmuştur. Halkevleri ana düzenlemeler dışında çalışma ve örgütlemeye özgür bırakılırken kol ve şubelerde değişikliğe gidilmiştir. Dil ve edebiyata daha fazla önem verilirken tarih kolu müze ve sergi kolu ile birleştirilerek faaliyet göstermiştir (Torun, 2006: 185).

Halkevlerinin sekizinci yıldönümünde halkevlerinin sayılarının artması ile memlekette yaptığı hizmetlerde her yıl artmıştır. Halkevleri, halkı eğiten, irfan seviyesini yükseltmeye çalışan, köylü şehirli

ayırt etmeden halkı kucaklayan en faydalı müesseseler olarak kabul görmüştür. Halkevlerinin yalnız 197’inde kadın erkek 1.146 hukukçu, 1.265 doktor, 290 eczacı, 326 mühendis, 10.495 öğretmen, 5.580 güzel sanatlar mensubu, 12.843 çiftçi, 17.595 memur, 14.207 işçi üyesi bulunmakta olup bu durum halkevlerinin halk eğitimi konusunda her kesime hitap ettiğini göstermiştir. Halkevlerinin dil, edebiyat ve tarih şubeleri, güzel sanatlar ve temsil şubeleri ile vatandaşlara ilgi ve yetenekleri doğrultusunda geçmiş zamanı tanıtmak, milli benliği hissettirmek için okul dışında bir faaliyet alanı olmuştur. Savaş yıllarında spor şubeleri ile sağlıklı olmanın önemi geniş kitlelere aktarılırken halk dersaneleri ve kurslar, halk kütüphaneleri ile halkın bilgi seviyesini artırmak için okuma ve öğrenme ihtiyacı karşılanmıştır. İsmet İnönü, halkevleri ve halkodaları meselesini milletin içtimai (sosyal) ve kültürel kalkınmasının en önemli unsurlarından birisi olarak ele almış ve yakın alaka göstermiştir (Akşam, 25 Şubat 1940: 1-6).

Başbakan Refik Saydam tarafından halkevlerinin sekizinci açılış yıl dönümünde verilen nutukta halka hizmet yolunda Cumhuriyet Halk Partisi’nin yeni teşebbüsü ile öğrenme ve öğretmeye hevesli olanlar için halkodalarının açıldığını belirtmiş, birer ışık, kültür kaynağı ve halk üniversitesi niteliğinde olan Halkevlerinin açılmadığı yerlerde halkı yapılan çalışmalardan mahrum bırakmamak için halkodalarına ihtiyaç duyulduğunu açıklamıştır. Başbakan tarafından halkevleri ve halkodaları arasında bir fark olmadığı her iki kurumun da memleketin ilerlemesi, bilim sevgisinin beslenmesi ve halkın yeteneklerinin yükselmesi konusunda aynı amaçla oluşturulmuş müesseseler olduklarını belirtmiştir (Anadolu, 26 Şubat 1940: 1-3). 1940 yılında 379 Halkevi ve 141 halkodasında 2.835 konferans verilmiş ve bu konferanslara bir milyondan fazla kişi katılmıştır. Halkevlerinde Türkçe, yabancı dil, biçki-dikiş, müzik, resim, heykel, çiçekçilik, muhasebe gibi çeşitli kurslar açılmış ve bu kurslar sayesinde 34.672 kişi yetişmiştir (Kuru, 1998: 494).

1940 yılının son günlerinde halkevlerine üye olanların meslekleri ile ilgili çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmaya göre 1939 yılında CHP Genel Sekreterliği’ne ulaşan 348 halkevi çalışma raporu göz önüne alınarak Halkevlerindeki üyelerin 1.467’sinin hukukçu, 1.419’unun doktor, 434’ünün mühendis ve mimar, 373’ünün eczacı, 13.705’inin öğretmen ve 22.715’inin ise memur olduğu belirtilmiştir. Halkevlerinin üye olarak *dolgun ve kudretli münevver bir kitlesi* olduğu ve bu sayının toplam kayıtlı üye sayının %30’una tekâmül ettiği görülmüştür (Koçak, 2017: 105).

İkinci Dünya Savaşı döneminde halkevleri, halk eğitiminde etkin rol oynamıştır. 1938 yılında kırk dört, 1939 yılında elli, 1940 yılında ise yüz on dört konferans verilerek halkın eğitime yönelik çalışmalar yapılmıştır. Halkevleri verdiği konferanslar ile halkın kültür seviyesini yükselten, halka yabancı kaldığı konularda bilgi veren ve medeniyet dünyası ile iyi ilişkiler kurulmasını sağlayan kurumlar olarak ifade edilmiştir (Ulus, 11 Şubat 1941: 1). CHP tarafından hazırlanan konferansların ilmi olmasının yanı sıra halkın ihtiyaçlarına uygun olması kararlaştırılmıştır. Halkevlerinde yapılan anket sonuçlarına göre konferans konularının belirlenmesi sağlanmıştır (Anadolu, 11 Şubat 1941: 6). Pasif korunma eğitimleri kapsamında halkevlerinde zehirli gazlardan korunma dersi verilmiştir. İmkân olan yerlerde halkevlerinin, basit de olsa birer fizik, kimya laboratuvarları tesis etmeleri beklenmiş ve halkevlerinde halka uygulamalı dersler gösterilmiştir (TBMM, C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları (1932-1942), 1942: 10).

Halkevleri bünyesinde zehirli gaz kursları verilmiştir. Kırklareli Halkevinde on beş gün boyunca verilen zehirli gaz kursu ile memurlara zehirli gazlardan korunma yolları uygulamalı olarak aktarılmıştır (Cumhuriyet, 17 Mart 1939: 7). Halkevlerinin tarih ve müze şubesi tarafından pasif korunma eğitimleri kapsamında halkevlerinde zehirli gaz sergisi yapılmıştır (Kara, 2020: 105). Pasif korunma önlemleri için Manisa Halkevi tarafından “*Halk Zehirli Gazlara Karşı Kendini ve Başkalarını nasıl koruyabilir?*” adlı bir yayın hazırlanmıştır (Giray ve Vural, 1939). Halkevlerinde milli tarihimize yönelik olarak milli duyguları canlı tutmak amacı ile konferanslar verilmiştir. Eminönü Halkevi’nde İstiklal Harbi ile ilgili konferans ve film gösterimi yapılmıştır (Akşam, 11 Şubat 1941: 4).

Savaş döneminde hava taarruzlarına karşı tedbirler kapsamında CHP il teşkilatları ve halkevleri bünyesinde de pasif korunma önlemleri alınarak faaliyetler yapılmıştır. CHP ve halkevleri bünyesinde Pasif Korunma Teşkilatları oluşturulmuştur. Sıhhi yardım teşkilatı, yangın söndürme teşkilatı, enkaz kaldırma, can kurtarma oluşturulan ekipler arasındadır (BCA; 490.1/1135.141.1).

1939 yılında halkevlerinin sosyal yardım şubeleri tarafından 45.870 yoksul hastaya yardım edilmiştir. 1940 yılında 52.967 hastaya bakılmış ve 1941 yılının ilk altı ayında yardım edilen hasta sayısı ise 30.628 olmuştur (TBMM, C.H.P Halkevleri ve Halkodaları, (1932-1942), 1942: 8). Halkevleri sosyal yardım şubesi tarafından değerler eğitimine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Halkevleri seyyar sinema ile halka parasız "Donanmanın Malta'ya Seyahati ve Yardımseverleri Taniyalım" konulu filmleri gösterilerek hem savaş hakkında halkın bilgilenmesi sağlanmış hem de halk tarafından yardımseverlik, milli birlik ve beraberlik değerlerinin benimsenmesi amaçlanmıştır. Halkevleri sosyal yardım şubesi savaşın yarattığı ekonomik sıkıntılar nedeni ile yoksul halka yiyecek, giyecek, yakacak yardımı yapmıştır (Kuru, 1998: 494-495).

Halkevleri bünyesinde halk dersaneleri ve kurslar açılarak vatandaşlara hizmet verilmiştir. 1940 yılında 172 Halkevinde okul çağı dışında okuma-yazma bilmeyen vatandaşlar için 472 dersane açılmıştır. Bu derslere 22.551 vatandaş devam etmiş ve halkevi başına ortalama 131 kişi düşmüştür. 1940 yılının birinci altı aylık çalışma devresinde 135 Halkevi tarafından 254 dersane açılmış ve bunlara 14.862 kişi devam etmiştir. 1941 yılının birinci devresinde 137 Halkevi, 219 dersane açılmış ve bunlara 10.927 vatandaş katılmıştır (TBMM, C.H.P Halkevleri ve Halkodaları (1932-1942), 1942: 9-10).

Halkevlerinin onuncu yıldönümü bütün yurttan coşku ile kutlanmıştır. Dönemin süreli yayınlarından biri olan Cumhuriyet gazetesinde, "hakiki bir kültür bayramı olarak kabul edilen bugün de halkevlerinin dil, tarih, kültür ve folklorumuza yaptığı hizmetlerin gurur kaynağı olduğu" belirtilmiştir. Ayrıca halkevlerinin tarih ve müze şubelerinin, önemli bir işi üzerlerine aldıkları, bu şubeler aracılığı ile milletimizin tarihini aydınlatacak araştırmaların yapıldığı, milli tarihimiz için faydalı eserlere ulaşıldığı ifade edilmiştir. Diğer taraftan halkevleri aracılığı ile halk arasında yayılmış masal, türkü, âdet ve ananeleri, eski sanatlar ve el işleri toplanarak Türk kültürüne ait önemli çalışmalar yapılmıştır. Halkevlerinin onuncu yılında halkevleri bir kültür ağacına benzetilerek memlekette daha faydalı işler yapacağı belirtilmiştir. 1941 yılında halkevleri ve halkodalarının toplamı 581'i bulurken 383'ünü halkevleri ve 198'ini ise halkodaları oluşturmuştur (Cumhuriyet, 22 Şubat 1942: 1-5). Halkevlerinden yararlanan kişi sayısı 1941 yılında 8 milyon iken halkodalarından yararlanan kişi sayısı, 1941 yılında 1.268.300'e yükselmiştir (BCA, 490.1.0.0/911.557.1). Halkevleri aracılığı ile on yıl içinde 25.000 konferans, 15.000 temsil, 10.000 konser, 1.500 sergi gerçekleştirilirken halkevleri ile 4.000 ders ve kurs açılarak halkın eğitime katkıda bulunulmuştur (Yiğit, 1992: 70).

Halkevleri, tek parti döneminin önemli kültür kurumu olmuştur. Çocuk Bayramı, okul ve halkevleri bünyesinde yapılan programlar ile kutlanmıştır. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Ankara radyosunda verdiği nutuk ile başlayan program, okullarda ve halkevleri bünyesinde çeşitli etkinlikler ile coşku ile kutlanmıştır (Cumhuriyet, 22 Nisan 1942: 1-3). Tarih ve müze şubesi, çalışmalarını milli ve mahallî çalışmalar üzerinden gerçekleştirmiştir. Bu şube özellikle yapılan çalışmaların halka ulaşmasını hedefleyerek dil ve tarih çalışmalarını Türk Tarih Kurumu'nun çalışmaları ile paralel yürütmüştür. Halkevlerinden bazıları bulunduğu bölgenin tarihini araştırarak bölge halkına tarihi sevdirmeyi amaçlamıştır. Tarih ve Müze Şubesi tarihi bilgileri toplama ve halkı bilinçlendirme konusunda görev üstlenerek milli kültürün gelişmesine katkı sağlamıştır (Kara, 2020: 104).

1942 yılında Kırıkkale, Doğu Beyazıt ve Londra'da yeni halkevleri açılmış ve bazı halkodaları halkevine dönüştürülmüştür. 1942 yılında halkevlerinin sayısı 389'a, halkodalarının sayısı ise, 217'ye ulaşmıştır. Böylece 606 şube sayısı ile Cumhuriyet iktidarı, Türkiye'yi yeni bir kültür ve sosyal çalışma alanı ile kuşatmış ve Türk halkının inkılapları benimsemesi sağlanmıştır. Halkevleri tarafından kültür ve sanata önem verilerek 19 Mayıs 1942 tarihinde Ankara Halkevi'nde büyük bir sergi açılmıştır (Çelen, 2018: 18). Londra Halkevi 19 Şubat 1942 tarihinde açılarak Türk kültürünün tanıtılmasını amaçlamış ve yurt dışında bulunan vatandaşlar için sosyal bir merkez olmuştur. Londra Halkevi'nde 1942-1945 yılları arasında Türk kültürünü tanıtmaya yönelik sergiler, konferanslar ve Türkçe dersleri verilmiştir. Ayrıca film gösterileri yapılarak özel günler için etkinlikler planlanmıştır. 1946 yılından itibaren işlevini önemli ölçüde yitiren Londra Halkevi 31 Mart 1951 tarihinde kapatılarak faaliyetleri sona ermiştir (Kara, 2020: 25).

Halkevlerinin köycülük şubesi köylü ve şehirli arasındaki karşılıklı sevgi ve saygı bağına kuvvetlendirmek için çalışmalar yürütmüştür. Halkevi gönüllüleri, ihtiyaç sahibi köylere yardım ederek köylerin yollarını, çeşmelerini, okullarını, ihtiyar odalarını onarma işini üstlenmişlerdir (Kara, 2020:

102). Köycülük kolunun gerçekleştirdiği faaliyetlerin yanı sıra Halkevlerinin çalışmalarında eğitim ve köy konularına geniş yer verilmiştir. Halkevlerinin görevleri arasında çevredeki köyleri gezmek, tanımak, onlara bilmediklerini öğretmek, ekonomik durumlarını iyileştirmek, çocuklarına, hastalarına bakmak da yer almıştır (Toksoy, 2007: 80).

Halkevlerinin temel çalışma alanlarından birisi kütüphanecilik olmuştur. 5 Aralık 1938 tarihinde halkevi başkanlıklarına gönderilen yazıda kütüphanelerin aktif olarak kullanılmasının önemi üzerinde durulmuştur. İnkılapları kökleştirmek ve milli kalkınmayı sağlamak gayesi ile çalışan Halkevleri raporlarında bazı halkevlerinin durgunluğunun sebebi olarak kütüphanelerin açık bulunmamasını göstermiştir. Özellikle kütüphanelerin aktif olarak kullanılması ve verimli çalışmaların yapılması istenmiştir (BCA, 490.01.00/4.19.22). Kütüphanecilik ve yayın şubesi tarafından kütüphanelerin yayınlarının artırılması ve geliştirilmesi için büyük bir emek sarf edilmiştir. 1942 yılının ortalarında resmi rakamlara göre 344 halkevi kütüphanesi bulunurken Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kütüphane sayısı ise 81 olarak ifade edilmiştir. Ayrıca 1945 yılında halkevlerine bağlı 395 kütüphane mevcut iken MEB'in 82 kütüphanesi faaliyet göstermiştir. Bu durum halkevleri çatısı altında ortaya çıkan aydınlanma faaliyetlerinin sayısal bir göstergesi olmuştur (Malkoç, 2010: 7).

Halkevlerin spor şubeleri tarafından beden eğitimine önem verilerek çalışmalar yürütülmüştür. Sporun ulusal kalkınma yolunda bir dava olarak kabul edilmesi Halkevleri yolu ile oluşmuştur. Spor alanındaki çalışmalar kapalı alanın yetersizliği nedeni ile daha çok açık alanda yapılmış olup Ankara, Kadıköy ve Eminönü Halkevleri en çok spor etkinliklerinin yapıldığı şubeler olmuştur. Halkevlerinin spor şubelerinde geleneksel sporlar olan güreş, ok, cirit, binicilik gibi sporlara yer verilmiştir (Çelen, 2018: 188).

Halkevleri Bayramı'nın on birinci yıl dönümü 21 Şubat 1943 tarihinde kutlanmıştır. Başvekil Şükrü Saraçoğlu tarafından verilen nutukta halkevleri ve halkodalarının millet hayatında işgal ettikleri önemli mevki aktarılmıştır. Şükrü Saraçoğlu tarafından verilen nutukta "...biliyoruz ki Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Türkçü, devletçi, inkılapçı olan partimizin içtimai cephesindeki işlerini başarmak için yaratılmıştır" denilerek halkevlerinin halk eğitimi üzerindeki etkisi dile getirilmiştir (BCA, 30.01.0.0/11.63.7). Halkevlerinin IV. Resim ve Fotoğraf Sergisi, halkevlerinin on birinci yıl dönümünde açılmıştır. Ankara Halkevi'nin mermer salonunda 98 tablo, 71 fotoğraf halkın beğenisine sunulmuştur (Ülkü, 16 Nisan 1943: 12).

Halkevlerinin on ikinci yıl dönümü memlekette coşku ile kutlanmıştır. 21 Şubat 1944 tarihinde yapılan kutlama törenlerinde 12 Halkevi ve 143 halkodası halkın hizmetine açılmıştır. Beyoğlu Halkevi'nde kitap sergisi yapılırken Halkevi Tarih ve Müze şubesi tarafından *elişi* sergisi açılmıştır. Beyoğlu Halkevi tarafından tertip edilen CHP kupasında güreş, boks, basketbol, voleybol müsabakalarında derece alanlara ödül verilmiştir. Ayrıca Yeşilköy Halkevi tarafından dispanser açılarak yedi köyün sağlık ihtiyaçlarının temin edilmesi amaçlanmıştır (Cumhuriyet, 21 Şubat 1944: 1-3).

CHP Vilayet İdare Heyetleri Reisliğine gönderilen yazıda Milli Şef İsmet İnönü tarafından halkevlerinin sayısının 500'e halkodalarının sayısının ise 10.000'e çıkarılması emri verilmiştir. Henüz halkevi ve halkodası açılmamış her kaza merkezinde halkevi ya da halkodasının açılması, nüfusu 1.000'den yukarı ya da 1.000'e yakın olup halkodasının kurulmasına uygun olan köylerde halkodasının açılması istenmiştir (BCA, 490.01/5.25.1).

İkinci Dünya Savaşı döneminde Türk toplumunun sosyal ve kültürel alanında önemli bir işleve sahip olan halkevleri, Türk halkının okul dışında eğitim almasında ve meslek edinmesinde önemli bir rol oynamıştır. Halkevleri sayesinde birçok vatandaş eğitim almıştır. İkinci Dünya Savaşı döneminde eğitim ve sanat kurumlarının tam olarak örgütlenmediği bir ortamda birçok vatandaş aldığı kurslar sayesinde meslek edinmiştir. Özellikle birçok araştırmacı, yazar ve sanatçı halkevlerinin kendilerine sunduğu olanaktan yararlanarak başarıya ulaşmıştır (Katoğlu, 2018: 435).

Halkevlerinin on üçüncü yıldönümünde Şubat 1945'te Başbakan Şükrü Saraçoğlu verdiği demeçte millet hayatında kültür yolu ve milli birlik duygusunu hedefleyen Halkevlerinin memleket ölçüsünde yayılmasının sağlanacağını ve Halkevlerinin tek bir amaca yönelik çalıştığını belirtmiştir: "*Bu amaç da kültür yolundan her zaman milli değerlerimiz işlemek, Türk devrimini geniş halk hayatı içinde kökleştirmek, milli birliği sağlamaktır*" (Cumhuriyet, 26 Şubat 1945: 1-2).

Halkevlerinin dil, edebiyat ve tarih şubelerinin en verimli çalışmaları arasında yayınladıkları dergiler yer almıştır. Halkevlerinin il merkezlerinde birer dergi çıkarma gayesi, CHP tarafından "*memlekette kültür faaliyetlerinin güzel bir ifadesi olarak*" takdir edilmiştir. Dergilerin halk eğitiminde verimli olması konusunda bir takım temel ilkeler esas alınmış, dergilerin kapsadığı sosyal, ekonomik ve edebi yazılar özellikle halkı ve köylüyü ilgilendirecek çekici, özgün yazılar olması beklenmiştir (Arıkan, 1999: 273). Halkevleri daha çok çıkardıkları dergiler ile özdeşleştirilmiş olup halkevleri tarafından otuz dört dergi yayınlanmıştır (BCA, 490.01/4.19.30). Halkevleri tarafından çıkarılan dergiler arasında en önemlisi halkevlerinin birinci yıldönümü olan 19 Şubat 1933 tarihinde yayın hayatına başlayan ve halkevleri merkez yayın organı olan *Ülkü Dergisi*'dir. *Ülkü* dergisi ilk sayısından itibaren okuyucularını bilgilendirmiştir (Oral, 2006: 8).

Halkevleri, Atatürk inkılapçılığı açısından yeni bir dönemi başlatarak halkçılıkla desteklenmiş milliyetçiliğin bir ideoloji olarak geniş kitlelere ulaşmasını amaçlamıştır. Cumhuriyetin iktidar kadrosu, halkevlerinin çalışmaları kapsamında bir eğitim ve kültür devleti olmak istemiştir. Halkevleri, Atatürkçü kadronun halkçı ve ulusçu ideolojisinin Anadolu'ya yayılmasını sağlayan bir kitle örgütü olarak çalışmıştır. Halkevleri bir araştırma kurumu haline gelerek kendi çevresinin tarihini, coğrafyasını, folklorunu, geleneklerini araştırarak yayınlamıştır. Halkevlerinin çalışmaları sonucunda halk kitlelerine ulaşarak halkın uyanması ve bilinçlenmesi hedeflenmiştir (Toksoy, 2007: 106-107).

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği sosyal ve ekonomik huzursuzluğa rağmen halkevlerinin sayıları artmaya devam etmiş ve kültür kurumu sıfatı ile halkevleri halkın eğitiminde önemli görevler üstlenmiştir. Halkevleri toplumun bütün kesimlerine hitap ederek inkılapların yayılmasında, milli birlik ve beraberliğin oluşmasında, İkinci Dünya Savaşı döneminde Türk inkılabının sosyal ve kültürel örgütlenmesinde önemli rol oynamış ve Türk kültür ve sanatının gelişmesine katkı sağlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi bünyesinde faaliyet gösteren halkevleri aracılığıyla halk arasında örgütlenme sağlanarak savaşın geniş kitleler üzerindeki etkisini azaltmak için konferanslar, kurslar, etkinlikler düzenlemiştir. Dönemin halk üniversitesi olarak kabul gören halkevleri halkın eğitiminde, halkın bilgilendirilmesinde ve bilinçlendirilmesinde etkin kurumlar olmuştur. İkinci Dünya Savaşı döneminin olumsuz etkilerine rağmen halkevleri, öğretme ve öğrenme isteğini geliştirmek için çalışmalarını aralıksız sürdürmüştür.

Hem nitel hem de nicel olarak dil, tarih edebiyat, güzel sanatlar, temsil, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kurslar, kütüphanecilik, müze ve sergi, köyün kalkınması halkevlerinin temel çalışma alanlarını oluşturmuştur. Halkevleri bünyesinde halk dershanesi ve kurslar aracılığı ile okul çağı dışında okuma yazma bilmeyen vatandaşlara okuma yazma öğretilmiştir. Halkevlerinin faaliyet alanlarına bağlı olarak oluşan halkevleri şubeleri aracılığı ile bütün vatandaşların ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hizmet verilmiş, kültürel yönde gelişmelerine katkıda bulunulmuştur. Halkevleri dil, tarih ve kültür alanında yaptığı faaliyetler ile milli kültürün oluşmasında etkin rol oynamıştır. Tarih ve Müze Şubesi çalışmaları ile tarihi bilgileri toplarken halkın bilinçlendirmiş ve milli kültürün oluşmasına katkıda bulunmuştur. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, kütüphanelerin sayısının artırılmasında etkili olmuştur. Cumhuriyet tarihinde sosyal ve kültürel alanda önemli bir işleve sahip olan halkevleri, İkinci Dünya Savaşı döneminde Türk toplumunun okul dışı eğitim almasında, bilgilendirilmesinde ve bilinçlendirmesinde etkili olan kültür kurumu olarak varlığını göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Arıkan, Z. (1999). *Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-280.
- Binbaşıoğlu, C. (2014). *Başlangıçtan günümüze Türk eğitim tarihi*, 2. Baskı, Anı Yayıncılık. Ankara.
- Çavdar, T. (1983). *Halkevleri*, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. Cilt:4, İletişim Yayınları. İstanbul. ss. 878-884.
- Çelen, A. (1990). *Atatürk'ün kültür kurumu halkevleri*. 1. Baskı, Gündoğan Yayınları. Ankara.

Çelen, M.K. (2018). Geçmişten günümüze tarih yazımı, Ed. Ahmet Şimşek. *Tarih için metodoloji* Pegem Akademi Yayıncılık. 2. Baskı. Ankara.

Giray, H. ve Vural N. (1939). *Halk zehirli gazlara karşı kendini ve başkalarını nasıl koruyabilir?* Manisa Halkevi Yayınları Sayı.4, Yeniyol Basımevi, İzmir.

Güven, İ. (2018). *Türk eğitim tarihi*, 7. Baskı. Pegem Yayıncılık. Ankara.

Kara, A. (2020). *Cumhuriyet dönemi kültürel ve sosyal gelişmemizin mihenk taşı halkevleri (1932-1951)*, Birinci Baskı, Platanus Publishing. Ankara.

Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemler*, 36. Baskı, Nobel Yayınevi, Ankara.

Katoğlu, M. (2018). *Cumhuriyet Türkiye'sinde eğitim, kültür, sanat*, Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye (1908-1980) Der, Sina Akşin, 13.Baskı. İstanbul. Cem Yayınları.

Koçak, C. (2017). *Türkiye'de milli şef dönemi (1938-1945)*. Cilt 2, 7. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Kuru, H. (1998). *İkinci dünya savaşı yıllarında Türkiye'de sosyo-kültürel atılımlar*, İkinci Dünya Harbi ve Türkiye, Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri I (20-22 Ekim 1997), Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara. ss. 490-503.

Malkoç, E. (2010). *Bir aydınlanma projesi halkevlerinin tasfiye süreci*, Türkoloji Kültürü. Cilt:3, N:6, Yaz 2010, ss.5-17.

Oral, M. (2006). *C.H.P.'nin ülküsü, C.H.P'nin kültür siyaseti açısından halkevleri merkez yayını ülkü dergisi*, Birinci Basım, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya.

Toksoy, N. (2007). *Halkevleri bir kalkınma modeli olarak*, Orion Yayın evi. Ankara.

Torun, E. (2006). *II. Dünya savaşı sonrası Türkiye'de kültürel değişimler-iç ve dış etkenler-(1945-1960)*, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya.

Turan İ. (2002). *İsmet İnönü eğitim-öğretim üzerine*, Türk Eğitim Derneği- İnönü Vakfı, , Ankara.

Yiğit, A.A. (1992). *İnönü dönemi eğitim ve kültür politikası*, Boğaziçi İlmî Araştırmalar Serisi:3 Boğaziçi Yayınları. İstanbul.

Arşiv Belgeleri ve Resmi Kaynaklar

BCA. Cumhuriyet Halk Partisi, Yer Numarası, 490.1.0/4.19.22.

BCA. Cumhuriyet Halk Partisi, Yer Numarası, 490.1.0/3.15.12.

BCA. Cumhuriyet Halk Partisi, Yer Numarası. 490.1.0.0/1063.1080.1

BCA. Cumhuriyet Halk Partisi, Yer Numarası, 490.01/4.19.30

BCA. Cumhuriyet Halk Partisi. Yer Numarası. 490.1.0/1135.141.1.

BCA. Cumhuriyet Halk Partisi. Yer Numarası. 490.1.0/911.557.1.

BCA. Cumhuriyet Halk Partisi. Yer Numarası. 490.1.01/5.25.1.

BCA. Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü. Yer Numarası. 30.1.0.0/11.63.7.

C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi (1932). Hâkimiyeti Milliye Matbaası. Ankara.

C.H.P. Beşinci Büyük Kurultayı Zabıtları. 29 Mayıs 1939-3 Haziran 1939, Ulus Basımevi. Ankara.

TBMM (1942). C.H.P Halkevleri ve Halkodaları (1932-1942). Ankara.

TBMM Halkevleri 1932-1935. Ankara.

Sürelî Yayınlar

- Akşam. “Başvekilimiz Bugün Mühim Bir Nutuk İrad Edecek” (19 Şubat 1939). s. 1.
- Akşam. “Bugün Halkevlerinin 8 İnci Yıldönümü Kutlanıyor” (25 Şubat 1940). ss. 1-6.
- Akşam. “İstiklal Savaşı Hakkında Konferans ve Film” (11 Şubat 1941). s. 4.
- Anadolu. “Halkevleri Bayramı”, (26 Şubat 1940). ss. 1-3.
- Anadolu, “Parti Tarafından Hazırlanan Yeni Konferanslar”, (11 Şubat 1941). s.6.
- Cumhuriyet. “Bugün Parti Kurultayı Ankara’da Açılıyor”, (29 Mayıs 1939). s.9.
- Cumhuriyet. “Halk Dün Kendi Evini Açtı”, (20 Şubat 1932). s.1.
- Cumhuriyet. “Kırıkkalelinde Zehirli Gaz Kursu” (17 Mart 1939). s. 7
- Cumhuriyet. “Halkevlerinin Onuncu Yıldönümü”, (22 Şubat 1942). ss.1-5
- Cumhuriyet, “Okul ve Halkevlerinde Hazırlanan Programlar” (22 Nisan 1942). s.1-3.
- Cumhuriyet. “Mutlu Bir Yıl Dönümü”, (21 Şubat 1944). ss.1-3.
- Cumhuriyet. “Halkevlerinin Yıldönümü”, (26 Şubat 1945). ss.1-2.
- Ulus. “Yurdun Her Yerinde Konferanslar Verdiriliyor”, (11 Şubat 1941). ss.1-3.
- Ulus. “Halkevlerinin Sayısı 367’yi Buluyor”, (19 Şubat 1939). s.1-7.
- Ulus. “Halkevlerinin Altıncı Yıl Dönümü”, (19 Şubat 1938). s. 1.
- Ülkü Milli Kültür Dergisi. “Halkevlerinin IV. Resim ve Fotoğraf Sergisi”, Cilt:3. Sayı:38. (16 Nisan 1943). s.12.

EKLER

DEVLET ASKİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ
Sayı : 5/2538

Ankara : 7/VII/1944

129446

C. H. P. Vilâyet İdare Heyeti Rejisiğine

Sayın Cumhurreisimiz, Millî Şef İsmet İnönü, Halkevlerinin sayısını 500 e çıkarmayı ve bütün yurtta 10.000 Halkodası açılmasını emir buyurmuşlardır.

Bu yıl Partimize geniş ölçüde yeniden bir çok yerlerde Halkevi ve Halkodalarının açılmasına karar verilmiş ve köylerde en az 1000 Halkodasının açılması için gerekli hazırlıklara girişilmiştir.

Bu yıl açılacak Halkevi ve Halkodaları için kabul ettiğimiz esaslar şunlardır :

1 — Henüz bir Halkevi veya bir Halkodasına kavuşmamış olan her kaza merkezinde ya bir Halkevi veya bir Halkodası açılması.

2 — Bütün Nahiye merkezlerinde birer Halkodası açılması. (Teşkilât yapmaya müsait olmayan yerler varsa bunların adları muvafık sebeplerle, birlikte merkeze yazılacaktır.)

3 — Nüfusu 1000 den yukarı veya 1000 e yakın olup Halkodası teşkiline müsait bulunan köylerde birer Halkodası açılması.

Halkevi ve Halkodalarının açılması için eleman, bina ve para temini hususlarında Parti teşekküllerimizin resmî makamlarla sıkı temasta bulunmaları ve İdare Amirlerimizin yardımlarını temin etmeleri muhakkak lazımdır.

Vilâyetiniz dahilinde açılacak Halkevi ve Halkodaları için Bölge Müfettişimiz size her hususta yardımlarda bulunacaktır.

Köylerde müsait bina bulunmadığı takdirde yeniden bir bina inşası için hemen teşebbüse geçilecektir. Köylerde, icap ettiği takdirde, köy muhtar heyetlerinin de Oda çatısı altında birleşmeleri yerinde görülmektedir.

Yeniden inşa edilecek olan Halkodaları yapısı için, nümune olarak gönderilecek plânlar, tatbik edileceği mahallerin inşa kabiliyetine göre hazırlanmış bulunmaktadır.

Bu plânlar, lüzum görüldüğü takdirde tevsi edilmek maksadıyla proje yapmaya seîhiyetli zatlar vasıtasıyla tadi edilebilirler.

Halkodası inşa edilecek olan mahallerde bina için etrafında bahçe olmaya yetecek kadar yer temin edilmeli, mevkinin de köyün durumuna göre elverişli olmasına ehemmiyet verilmelidir.

İnşaatın cam, çivi gibi malzemesinin yapı olan köyler için bir arada ve birden tedariki maksadıyla emrinize para gönderilecektir. Bu paranın sarfı eholini Bölge Müfettişimizle birlikte tayin ve tesbit etmeniz muvafıktır.

Bu yıl yeniden açılacak olan Halkevi ve Halkodalarının muhtaç oldukları bayrak, resim, kitap, defter, tabela ve talimatnameler ile gazete ve dergilerin, açılışlarında önce mahallerine yetiştirilmesi için yeniden açılacak olan Halkevi ve Odalarının yerlerinin önceden merkeze bildirilmesi şarttır. Bu itibarla vilâyetiniz dahilinde açılmasına teşebbüs edilen ve 19 Şubat 1945 te açılış törenleri yapılacak olan Ev ve Odaların en geç 15 Eylül 1944 tarihine kadar isimlerinin bildirilmesi lazımdır.

Köy Halkodalarının faaliyetleri için hazırlanan bir kılavuz ayrıca gönderilecektir. Vilâyetinizin, bu yıl, Halkevi ve Halkodalarının açılmasında başarısı ile kendini tautturacağına eminim.

Bu tamimin alındığının telle bildirilmesini ve hemen teşebbüslere geçilmesini diler, gözlerinizden şerim.

C. H. P. Genel Sekreteri
Bilecik Mebusu
M. Ş. ESENDAI

Ashı gibidir.
7/VII/1944

[Signature]

49C	01			5	251
-----	----	--	--	---	-----

EK 1. BCA 490.1.0/5.25.1

SALI
11
ŞUBAT
1941
ŞURUS

ULUS Basım ve Çapı Caddesi Ankara
Telgraf - ULUS Ankara
TELEFON
Başkuruluş: 1871
Fen İşleri Kurumu: 3982
Mühür İşleri: 3344
Ticaret Bakanlığı: 3082
Lisans: 3394

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

BUCUN 2 inci Sayfada
Ablukanın esasında
değişiklik yok!...
Yazan: Hüseyin SAMİ

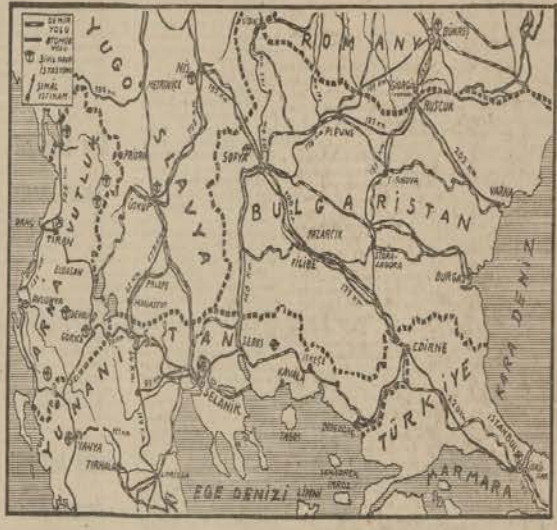
HALKIN AYAGINA GÖTÜRÜLEN İLİM
C. H. P. Genel Sekreterliği
Yurdun her verinde
Profesör, Doçent ve Öğretmenlere
konferans verdiriyor
Uç senedir verdirilen konferanslara
bu yıl da devam olunacak

C. H. P. Genel Sekreteri Doktor Fikri Tazer

M. Churchill'in
Kitabesi

Fatih Rifik ATAY
Büyük Britanya İmparatorluğu...
M. Churchill'in kitabesi...
Bu kitapta...
M. Churchill'in...
Genel Sekreterliğinde

Balkanlardaki demiryollarıyla şablonlu yolların, uçlu bari istasyonların ve hepken şehirler arasındaki mesafeyi gösterir harita

Balkanlar
ve
B. ÇORÇİL

İngiltere'nin Başbakanı B. Çorçil

İngiliz Bayraklı buradaki tehlikeye bazı milletlerin dikkatini celbetti
İngiliz milletini ita'at tebliğatı karşısında avranlığa davet etti
Londra, 20. Ocak - B. Çorçil'in...
Klisur'dun şimolinde Elen kıtaları ilerliyorlar

B. Fethi Okyar'ın İstanbul adliyesindeki tetkikleri

Adliye işlerinin daha büyük bir süratle görülmesi temin edilecek

İstanbul 23 Ocak - Adliye Vasisi B. Fethi Okyar İstanbul Adliyesi'ndeki tetkikleri hakkında...
Okyar...
Okyar...
Okyar...

Amiral Darlan

filoyu elden

çıkarmıyacak

Mareşal Pétain'in vazifesinin

İlasına bir mani çıkarsa
Amiral Darlan
Mareşal Pétain'e

İNGİLTERE
Romanya ile diplomatik münasebetleri DÜN KESTİ

ACILIYOR
FERİD
Kundurca
Mazeme

Cumhuriyet

18 inci yıl sayı: 6360

İSTANBUL — CAGALOĞLU
Tüketim ve nakliyat idaresi, Cumhuriyet Gazetesi - Posta kutusu İstanbul No. 399
Zincirli, Beşiktaş 2000. Tel: 2426. Nispetiye 2000. Nispetiye ve Meclis kuru 2000 - 2000

Çarşamba 22 Nisan 1942

Haftalık Beket Tazminatı
Saray Lokanta
MİLLÎ MENTAFE NERİN ALKAN
Zincirli, Beşiktaş 2000. Tel: 2426. Nispetiye 2000. Nispetiye ve Meclis kuru 2000 - 2000

COCUK HAFTASI

**Bu akşam Maarif Vekilinin
bir nutkile açılıyor**

**Avrupa
sulhuna
adım**

Okul ve Halkevlerinde hazırlanan programlar

Mustafa Kemal Atatürk

Konaklılık hâkimiyetini...
Bu hafta 18 Nisan'da açılıyor...
Okul ve halkevlerinde...
hazırlanan programlar...

AKADEMİK HAFTA - Bu yıl 18 Nisan'da...
Okul ve halkevlerinde...
hazırlanan programlar...

İran feci vaziyette

**Başvekilin
Mecliste ağır
beyanati**

Memleketin her
yerinde emniyetsizlik
var, orduyu tahkir
ediyorsunuz, ve
vatan hainleri serbestce
çalışıyorlar.

İktisad Vekili Part Grupuna izahat verdi

Tekmil mamul maddelere ve maden işletme
lerine aid bu geniş malumat arasında
Başvekil de beyanatta bulundu

AKADEMİK HAFTA - C.R.P. Meclis
Grup üyesi İktisad Vekili...
Başvekilin Mecliste ağır beyanati...

İktisad Vekilinin Mecliste yaptıkları izahat

Amerika henüz hazır değil

**Vaşington askeri
mahfilileri**

Önümüzdeki aylarda müttefiklerin Batıda bir taarruza geçme- yecekleri kanaatinde immiş

AKADEMİK HAFTA - Amerika henüz...
Önümüzdeki aylarda müttefiklerin Batıda bir taarruza geçmeyecekleri kanaatinde immiş...

Marşal Patton, 1. Grup Komutanı Kuznetsov, Berlin ve diğer askerler

YAPAĞI FIATLARI

Müstahsil tatmin edecek dereceye yüksettilecek

AKADEMİK HAFTA - Fiat...
Müstahsil tatmin edecek dereceye yüksettilecek...

Laval'in nutku

**"Eğer Ruslar
kazanırsa,"**

"Rus ordularının
Fransa hududlarında
duracaklarını zan-
nediyor musunuz?"

Amerikada, Laval'in son takdikde bir bildi yaparak sulh arayıcılığı yapacağı kanaati var

AKADEMİK HAFTA - Laval'in son...
Amerikada, Laval'in son takdikde bir bildi yaparak sulh arayıcılığı yapacağı kanaati var...

Wavell söylüyor

Hindistana Japon ihrac hareketi pek yakındır

Hindliler, müdafaa
İngilizlerle iş birliği
yapacaklar

Hindistan Komutanı General Wavell

AKADEMİK HAFTA - Wavell...
Hindistana Japon ihrac hareketi pek yakındır...

Askeri vaziyet

Birmanya harekâtı

Muharebeleri kazandıkları takdirde
Japonların buradan Çünking'e yü-
lenmeleri veya Avustralya taarruzun
başlamaları muhtemeldir

Yazan: Emekli General
H. Emir Erkilet

Birmanya'da:

AKADEMİK HAFTA - Birmanya'da...
Muharebeleri kazandıkları takdirde Japonların buradan Çünking'e yülenmeleri veya Avustralya taarruzun başlamaları muhtemeldir...

Uzakşark harekâtı

PANAY adasında

Japon kıskakapandı

Japon kuvvetleri Sumatranı cennub da iki adaya da çıkıtlar

AKADEMİK HAFTA - Uzakşark harekâtı...

İase Müstesarı dün

STERNE
STERNE
STERNE

?

Cumhuriyet

İSTANBUL — CAĞALOĞLU

21 inci yıl Sayı: 7371

Ticaret ve nakliyat adresi: Cumhuriyet, İstanbul — Posta kutusu: İstanbul No. 240
Tebliğ: Demoskript: 2236, Tebliğ bayii: 2408, İletişim ve Matbaa kassı: 2429-2430

Pazar İsti 26 Şubat 1945

ALBAYRAK
PİRİNE ve
HURUBAT
UNLARI

DEPOSU: 700000 No. 74
Tel: 2647 - Tebliğ: Albayrak - İstanbul

Halkevlerinin yıldönümü

Cumhur Başkanımız, Ankara'daki töreni şerefliendirdi

Başbakan Şükrü Saracoğlu dün çok önemli bir demecde bulundu

Tebliğ Halkevinde dün yapılan törende, Bk başkanımız demeci dinlettiye

Harb ilânı kararımız Almanya'ya bildirildi

Karar 1 martta yürürlüğe girecek

Times gazetesi "Uluslararası barışın yeniden kurulmasında Türkiyenin mühim bir rolü olacaktır. Rodos ve Girit gibi adaların Almanlardan temizlenmesi işinde de Türkiyenin büyük bir amil olacağı muhtemeldir,, diyor

**Dünya
emniyeti
konferansı**

Sanfransiskoda
şimdiden hazır-

Akıya 25 — Bükaleminde buh kararın bilânen notası, Almanya ve Japonya tahliy edilmek üzere dün Ankara'daki tebliğ seaherisinde verildiği,

Akıya 25 — Sebrinde bulunan Milletlik mahalleri dünâre bilânen res-
târi idareleriyle idareye teslim edildi.

Harb ilânı kararı 1 martta yürürlüğe girecek
Londra 25 (B.Y.U.M.) — Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Almanya ve Japonya'ya harb ilânı kararı (ilâmi) ile beraber gittiği için 1 mart 1945 henüz bilânen yürürlüğe girecektir.

Paris Büyük Elçimizin beyanları

Paris 25 (a.s.) — Türkiyenin, Paris Büyük Elçisi ve vâli Harbiye Vâkili Mesmererliği, Franco-Salt gazetesi muhabirine şunları söyledi:

— Buğün mesûl bir gün idi. Türkiyenin harb ilânı kararı, meclisimizden 1929 dâvâsını gittiğiği ajanslarla bir vâkâf oldu. Türkiyenin 200 yıllık tar-

**Birleşmiş
Milletler
demeci**

İmzaladığımız
demecini metnini

EK 4. Cumhuriyet Gazetesi, 26 Şubat 1945